

UZAKTAN BAKIŞ

Şok Doktrini
ve
Haşlanmış Kurbağa

GÜRAN TATLIOĞLU
(Yeditepe Üniversitesi Öğretim Görevlisi)

Psikiyatride uygulanmak üzere Prof .Cameron'un geliştirdiği şok terapi, 50'lerin sonlarından itibaren tutukluların sorgulanması ve onlardan bilgi elde edilmesinde bir araç olarak da kullanılmaya başladı.Terapi psikolojik ve fiziksel olarak kişinin gerçekle ilişkisinin kesilerek, arındırılmış belleğine istenen ideal bilgilerin yüklenmesi ile yeni bir kişilik kazanmasını öngörür. Daha sonraları ülkelerin serbest piyasa ekonomisine geçişinde , Prof. Friedman'ın öncülüğünü yaptığı Chicago Okulu'nun görüşlerinin hayata geçirilmesinde de, bu terapi kullanıldı. Bu kapsamda şok doktrini bir ülkenin bir ekonominin doğal ya da yapay şoka sokulmasını, şokta insanlar oriyantosyanlarını kaybetmişken, ikinci bir şokla istenen ekonomi politikalarını hızla ,ödünsüz uygulanmasını içerir.(Naomi Klein;The Shock Doctrine;2007).

Serbest piyasa ekonomisinin tam çalışması ile ülkenin iktisadi gelişmesinin gerçekleştirileceği varsayılır. Onun için de bu türlü bir sistemin tam çalışmasını önleyen bütün engellerin kaldırılması gereklidir.

Bunlar kısaca dış ticareti, yabancı sermaye giriş ,çıkışını engelleyen kısıtlamalar, devlet şirketleri,fiat kontrolları , devletin sosyal amaçlı harcamalarıdır.

Şok terapi Şili ,Brazilya, Arjantin,Endonezya , Uruguay, Bolivya,Polonya , Rusya ve Çin gibi ülkelerde uygulandı. Buralarda krizlerin gelmesi beklendi ya da krizler yaratıldı. Friedman'in dediği gibi "krizler ancak gerçek değişimi " yaratabilirdi. Beklenen kriz askeri darbeler ,ya da Dünya Bankası ve IMF yoluyla gerçek veya sanal mali krizler şeklinde oluşabilirdi. Askeri darbelerle uygulamaya sokulan, ve çoğu kez demokrasini kesintiye uğraması ile sürdürülen yeni ekonomik sistem bütün ülkelerde benzer sonuçlar doğurdu .Harvard'lı iktisatçı Dani Rodrik'e göre neoliberal ekonomiyi uygulayan bütün ülkelerde,bu uygulama derin krizlere neden oldu. Chicago okulunun iki temel ögesi özelleştirme ve serbest dış ticaret hiç bir zaman istikrarı getiremez ve bunu savunmak kötü iktisatçılıktır. (Dani Rodrick;The Limits of Trade Policy Reform in Developing Countries ; Journal of Economic Perspectives 6 ,No 1 Win-ter 1992 .shf ;95)

Ulkemiz neoliberal ekonomiye 12.Eylül 1980 askeri darbesinden sonra Özal aracılığı ile girmeye başladı.

O günün koşullarında askeri darbe , beklenen hatta istenen bir şeydi. Şok darbenin gelmesi değil , darbenin solu ve ona yakın düşüncede olanları saf dışı bırakması ,ülkenin demokratik sürecini durdurması idi.

İkinci şok dış ticaretin giderek serbestleşmesi ,yabancı sermayeye açılma ,fiat kontrolünün azaltılması yeni ekonomik sistemin uygulanmaya başlaması idi. Son Ecevit hükümetinde yaşanan mali kriz ise, Chicago okulu düşünce sisteminin tam uygulanması için en iyi ortamdı .Bu uygulamayı başarı ile gerçekleştiren Kemal Dervis oldu. Fakat uygulama yavaştı. İstikrarsızlık sürüyordu. 2002 de demokratik yolla ve büyük bir çoğunlukla, AK partinin iktidara gelmesi asıl büyük bir şok oldu. Ardından, daha önce başlatılan politikaların uygulaması sürdü ve sürdürülüyor. 2007 seçimleri sonuçları ülkede yeni bir şok yarattı. Halkımız şu anda tamamen desoriantosyan içindedir. Bu durum ise istenen politikaların uygulanmasını kolaylaştırmaktadır.

**

Bu iktisadi politikaların sonucu devletin iç ve dış borçlari toplamı 426 milyar dolara ulaşmış, bankacılık sektörünün yüzde elliden fazlası (Avrupada ortalama yüzde 20) yabancıların eline geçmiş, dış ticaret ve ödemeler dengesi açığı giderek artmış, açık sıcak para ile açık kapatılır hale gelmiş , hisse senedi borsasının yüzde yetmişi yabancı sermayenin kontroluna girmiş , sanayi üretiminde yabancı payı artmış, ihracat nerede ise tamamen ithalata bağlı hale getirilmiş ,reel ücretler düşmüş, devlet sosyal devlet niteliğini kaybeder duruma düşmüş ,devlet şirketleri özelleştirilmiş , devlet gayrimenkuleri satılarak devlet bütçesi kapatılmaya başlanmıştır. Ve bu poltikaları uygulayan diğer ülkelerde olduğu gibi eknomik büyümeden ve değişikliklerden yalnız bir oligarşik bir gurup yararlanır hale gelmiş, halkın ,dar ve sabit gelirlinin,orta sınıfın hayat stardardında önemli değişiklikler olmamıştır.

Kurbağa kaynayan bir suya atıldığında zıplayıp içinde bulunduğu durumdan kurtulmaya çalışır. Eğer soğuk suya konmuşsa ,sıçramaz , ve eğer su yavaş yavaş kaynatılırsa kurbağa farkında olmadan suyla beraber kaynar ve ölüp gider. Şok doktrini kurbağayı tamamen desoriente ettiğinden , gerçek hayattan ve duygulardan kopardığından , kurbağaya sıcak sudan sıçrayıp kurtulma fırsatını hiç vermemektedir.